

Actes de rebel·lia: el cinema d'autor de baix pressupost

Judith Colell

Ha passat molt de temps des que vam parlar amb Joan Corbella de la possibilitat d'escriure un article en què parlés de la necessitat que existissin les pel·lícules de baix pressupost i amb total llibertat creativa com a part imprescindible d'una indústria saludable. Les pel·lícules fetes amb una altra intenció que no la de recaptar una quantitat determinada de diners a taquilla. El cinema com a forma artística i no com a forma industrial. Han passat moltes coses des d'aleshores. Les bones: l'aparició o millor dit la consolidació d'un cinema als marges, un cinema que a la portada de *Cahiers du cinema* a Espanya del setembre del 2010 anomenaven com "gestos de rebeldía". Rebel·lia contra el cinema establert, rebel·lia contra el cinema avorrit per la repetició de temes i llenguatge i que no ens porta enlloc. Aquest cinema de pressupost mitjà, que tant es fa a la resta de l'estat espanyol, amb clares influències del llenguatge televisiu i que, la majoria de vegades no té cap mena d'interès ni de retorn. És a dir, ni fa diners a taquilla ni es mostra a cap festival internacional d'importància ni aporta cap innovació pel que fa al llenguatge.

Es fa difícil, desde la meva posició de directora de cinema, criticar cap proposta cinematogràfica perquè sóc conscient de la dificultat de fer una pel·lícula i de les bones intencions de gairebé tots els cineastes. Per tant, no ho faré. Em limitaré a defensar amb tota les meves forces el que crec que és el cinema que està en el punt de mira de les institucions i de les televisions amb una clara intenció de, o fer-lo desaparèixer o minimitzar la seva presència i repercussió al màxim que puguin. I no ho faré per a mi ni per als meus companys cineastes. Ho faré perquè crec que no pot haver-hi una cinematografia sense aquest cinema, perquè, per a mi, el cinema sense aquestes pel·lícules petites, però que fan avançar el llenguatge i la narrativa cinematogràfica, no té interès.

Evidentment, les institucions i les televisions poden saltar dient que elles sí que donen suport a aquest tipus de cinema, que fan un gran esforç per coproduir pel·lícules que no els aporten res, ja que, pel fet de ser pel·lícules que tenen una baixa repercussió a la taquilla, tenen greus problemes per col·locar-les en la graella de programació televisiva o per treure'n algun tipus de contraprestació.

Estem parlant de cultura o estem parlant d'indústria? Entendria perfectament que aquests raonaments els fessin des dels ministeris o les conselleries d'indústria, on és clar quin és el joc: tants productes venem, tants llocs de treball, tants beneficis. Però no entenc i em subleva que aquests comentaris vinguin des dels responsables de la cultura i des de les televisions públiques. La cultura existeix perquè és absolutament necessària per a un poble, per a un país. No s'entén un país sense cultura, no existeix. I la cultura cinematogràfica ve d'aquestes petites obres que guanyen el Festival de Cannes (*Oncle Bonamee...*, d'Apitchapong Wereseetakul; *4 meses, 3 semanas, 2 días*, de Christian Mungui), només per no posar exemples de pel·lícules d'aquí (sí, d'aquí, ja que curiosament gairebé totes són fetes des de Catalunya. En parlarem més endavant).

Em pregunto què és el que fa por. Una cinematografia saludable ha de tenir una forta presència dels dos tipus de cinema: el comercial i el d'autor (tot i que començo a desconfiar d'aquest terme que

alguns proven de convertir en peyoratiu). Puc entendre la preocupació per la lluita (perduda de totes, totes, fem el que fem ja que mai no tindrem ni els diners ni les eines per plantar-los cara) amb el cinema americà de gran pressupost. No vull dir que no em sembli lícit que es facin pel·lícules provant de competir a taquilla amb aquests grans *blockbusters*. Mai no guanyen, però és lícit provar-ho.

Ara bé, s'entendria la història del cinema sense l'aportació del neorealisme italià, de Luis Buñuel o de la "nouvelle vague"? S'entendria la cultura italiana i francesa del segle XX sense aquests moviments artístics? El cinema és un art en constant evolució. L'art forma part de la cultura i, com he dit abans, la cultura és la que fa un país. La cultura, no les imitacions del cinema de l'altra banda de l'Atlàntic.

No és cert que els espectadors vagin a veure una pel·lícula pel seu pressupost o per si és més o menys espectacular. El que sí que és cert és que per anar-la a veure, primer han de conèixer la seva existència. I és aquí on crec que s'hauria de posar l'èmfasi. En la idea que les televisions donessin més suport al cinema petit, el que no té mitjans per fer grans campanyes publicitàries i que, en molts casos, arribaria a molts més espectadors si es promocionés més.

Recentment, em preguntaven al Festival de Sant Sebastià per què el cinema català era l'única presència en l'edició d'aquell any i per què era el que més repercussió tenia en els festivals internacionals. La meva resposta sempre remetia a la idea que, per al qui està fent pel·lícules de baix pressupost el risc era molt menor i la llibertat de creació, molt més gran. Això fa que sorgeixin autors molt més interessants. Autors com José Luis Guerin, Albert Serra, Claudia Llosa o Marc Recha no poden ser una casualitat. Productors com Lluís Miñarro, Paco Poch o Antonio Chavarrias no poden ser una casualitat. I les pel·lícules d'aquests i altres autors i productors no han recaptat grans xifres (és més, han recaptat molt poc; tan poc que podria fer pensar a una televisió o a una institució que no cal fer-les); però han guanyat l'Ós d'Or a Berlín (*La teta asustada*); el premi Especial del Jurat a Sant Sebastià (*En construcción*), i fins i tot la Palma d'Or de Cannes, amb una coproducció de Lluís Miñarro. S'han estrenat al centre de París (recordo un dia passejant pel Quartier Latin, on hi havia amb lletres enormes anunciada en un cinema *El cant dels ocells*, d'Albert Serra. Era tan espectacular que li vaig fer una foto). Els mitjans internacionals especialitzats en van plens i ja es parla de la cinematografia catalana com una de les més interessants. I, en canvi, continuem notant reticències a donar suport amb totes les forces en aquest tipus de cinema per part de les institucions i de les televisions públiques. Per què? Una pel·lícula molt comercial ens portarà a una millor percepció del nostre cinema entre els espectadors (i això ens fa molta falta a tots); però una pel·lícula catalana que guanyi premis als festivals internacionals de primera categoria farà conèixer i apreciar la nostra cultura. I un país és la seva cultura. Per això, m'agradaria demanar als actuals i propers responsables de la Generalitat de Catalunya i de les televisions públiques que no oblidessin que, si de veritat estem fent un país, si de veritat el volem fer gran, el cinema és una eina cultural tan forta com la literatura, la pintura o el teatre (arts que no pateixen aquesta obsessió per la comercialitat i que, en canvi, tenen igual o més subvencions que el cinema). I que no volem ser els germans menors i pesats (aquells als quals s'ha d'aguantar perquè no hi ha més remei) d'un cinema de gran pressupost. És més, crec que si miréssim les quotes de retorn d'un tipus de cinema i l'altre (és a dir, cinema de gran pressupost - recaptacions; cinema d'autor de baix pressupost - presència i premis als certàmens i mostres més importants), sortiríem guanyant clarament.